

Nevezetesen:

1. *Minő a viszony jelenleg valamely (lehetőleg pontosan megjelölt) területen a fűrj és a fogoly között, melyik a gyakoribb?*

2. *Minő volt ez a viszony régebben?*

3. *Minő okokra vezethető vissza az egyik vagy másik faj csökkenése vagy elszaporodása, tényleg kiszorítja-e a fogoly a fűrjet?*

Minthogy ezt az országos fölvetelt egyuttal a fűrjvonulás országos megfigyelésére is óhajtjuk fölhasználni, azért tisztelettel kérjük az idei vonulás megfigyelésében és megfigyeltetésében a fűrjre is nagyobb súlyt fektetni.

Megjegyzendő, hogy lehetnek oly területek is, amelyeken az egyik vagy a másik, vagy mind a két faj elő se fordul; az országos fölvetel csak akkor teljes, ha ismerjük ezeket a területeket is, s ezért kérjük ezeket is jelezni.

Tisztelettel és bizalommal fordulunk — mint már annyiszor — a magyar erdészeti tisztikarhoz, hogy idevágó tapasztalataikat a *Magyar Ornithologiai Központ*, Budapest VIII. József-körut 65. I. czimére az 1907. év folyamán beküldeni sziveskedjenek. Más lapokban is fölvetettük a kérdést, s a begyűlt anyag földolgozásában nehezen nélkülözhetnők régi kipróbált munkatársainknak mintegy ellenőrzést gyakorló jelentéseit.

Schenk Jakab

a M. O. K. asszisztense.

A mókus (*Sciurus vulgaris*) kártékonyága.

Irta: *Barthos Gyula*.

A mókus kártékony hatása czimén egy apró közlemény jelent meg a „Vadászat és Állatvilág“ ez évi 3. számában, mely szerint egy tapasztalt erdész megfigyelései szerint fenyvesekben sok mókus „kipusztulással fenyegetheti az egész erdőt, legalább szépségét“.

Ez az állítás ilyen értelemben tagadhatatlanul tulzott, hogy azonban erdeinknek ezen örökké jókedvű komédiása éppen hasznosnak avagy közömbösnek nem mondható, kitűnik a mókusnak kártékonyágát felölelő következő pontokból:

1. Tény, hogy a mókus fenyőerdőkben, ha elegendő érett tobozt nem talál, de meg inyenczkedésből is a fák rügyeit és zsenge hajtásait lecsipdesi. E kártétele kisebb a lombdőkben, pl. az általa leginkább lakott tölgyes- és bükkösökben, mivel itt elegendő magtáplálékot mindig bővebben talál, azonkívül a lomblevelű fák reprodukáló képessége (recte: ereje) általában jóval nagyobb, mint a tűlevelűeké.

Nem kell bizonyítani, hogy rovaroktól veszélyeztetett helyen a legkisebb rágás sem közömbös az illető faegyedre és közvetve az egész állomány ellentállóságára.

2. Sok magot és főleg gyümölcsöt fogyaszt. Az iharosberényi uradalom egyik erdejében láttam, hogy az ottlevő diófák összes termését a naponkint tizesével ott lakmározó mókusok lopták el.

Közismeretes, hogy télire magtárt is szokott berendezni, hova ősszel erdei magvakat és csontár gyümölcsöket gyűjt össze. Nagykanizsa város erdejében téli fadöntés alkalmával több száz éves nagyméretű tölgyfa korhadásos belsejében körülbelül 50 literre becsült válogatott jó tölgymakkot és kis részben gesztenyét találtak.

3. Fácánosokban nem tűrhető, mivel nem idegenkedik néha egy-egy fészekalj tojásainak kiszürcsölésétől sem.

4. Alkalmoszerűleg, bár feltehetjük, hogy igen ritkán, fiatal madarakat is elpusztít. Iharosberényben Sz. I. erdőcsész észrevette, hogy egy állandóan, figyelemmel kísért aranymáringó- (*Oriolus oriolus*) fészekből egy mókusnak a farka lógott ki. Tüstént felmászott a fészekhez és abban öt aranymáringó fiókát talált — fej nélkül. A kis bestia harapta le a szegény madarak fejeit.*

5. Kertekben és sétatereken alkalmazott nyitott madáretetők-höz nem egyszer akár kíváncsiságból, akár torkosságból leereszkedik és onnan a madarakat elüzi, tán el is idegeníti.

Alig hiszem el, hogy mesterséges fészekodvakba is néha be ne tekintsen, — ott ugyanis, ahol összefüggő nagyobb kertekben is megtürik a mókust.

---

* A mókust a somogyi nép az erdők királyának nevezi, egy pásztor okadatolása szerint azért, mivel oda *megy fel*, ahová csak akar, fejjel *lefelé* is tud járni, jól *ugrik* és minden szűk *odut* megvizsgálhat.

6. Odvak és fészkek elfoglalásával más hasznos madarakat szorít ki fészkelő-helyeiről. Tapasztaltam, hogy ott, hol elegendő elhagyott harnvasvarju- (*Corvus cornix* typ.) és szarka- (*Pica pica*) fészkekre talál, ritkán épít magának ujat.

Ilyen fészkek időelőtti elfoglalásával Nagykanizsa (Zala) erdeiben az 1899—1900. egérdus esztendőök alatt nagyszámmal áttelepedett és rendkívül hasznosaknak bizonyult erdei fülesbaglyokat (*Asio otus*) szorította ki, melyek éppen az említett fészkeket a legelőbb lefoglalják.

Fentiek értelmében a mókus tehát első sorban az erdész, másodsorban a kertész és szőlősgazda előtt káros. Hangsúlyozni kívánom, hogy a nagy összefüggő hegyvidéki erdőkben otthonos, korlátolt számban élő mókus kártékonyága alig észrevehető, tehát el is viselhető; a mókus érdekében hangóztatni szokott esztétikai szempont főleg kisterjedelmű, gyümölcsfákkal vegyes, avagy éppen szőlőhegyekkel — esetleg fácánosokkal — szomszédos, rendszerint síkvidéki erdőkben kerül háttérbe, amelyekben a madarászó és egyben mókusfiakat is fogdosó gyerekek nagyobb látogatottsága ellenére is meglehetősen rövid idő alatt elszaporodik.

Elszaporodását egyébként könnyű megérteni, ha azt vesszük, hogy az állatvilágból mondhatni egyedüli ellensége: a nyuszt ma már igen megfogyott, az erdő és vad őrzésével megbizott emberek pedig csak néha-néha napján puskáznak le egyet, hogy a komájuk borotvatartót készítsen a bőréből!

Ott, hol elszaporodása nagyon észrevehető, ajánlatos volna lőfegyverrel eszközölt bizonyosmértvű megritkítása, feltéve, hogy ez a tervszerű kiirtás eszközeit nélkülözi.

A csiraképes magvak elpotyogtatásából származó haszon (hézagos helyeken) és kár (felesleges fanemek egyedeinek terjesztése) nézetem szerint kiegyenlíti egymás hatását és így szóba sem jöhet.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur engedélyével még néhány sort a mókusról:

Bár a természet kiegyenlíteni igyekszik minden fajnak az ivarok közti számbeli egyenlőtlenségeit, nem tévedek, ha azt mondom, hogy a mókusok között is — mint általában — a nagyobb számot a him ivar képviseli.

1905 nyarán egy alacsony vadkörtefáról egymásután négy

mókust golyóztam le. Ezek között három him volt, az egyik pedig nőtény, ennek azonban az egész háta csupa véres, újból és többször felszakított seb volt és ő maga is olyan sovány, mondhatnám: visszataszító külsejű, hogy beavatkozásom nélkül sem élt volna tovább pár napnál. Agyonkinozta a szerencsétlent a három him.

Egy jelenségre nézve azonban az igen tisztelt olvasóktól kérek felvilágosítást.

A mókusok színezetét értem.

Az iharosberényi uradalomban megfigyelés céljából 40 drb mókust lőttem, melyek közül 30 drb vörösesbarna szörméjű, 6 drb hamuszürke — neutrál-feketés színárnyalattal és 4 drb világos-sárga, egy esetben partiális albinizmussal diszitett példány volt.

Ivari divergencia nem jöhet szóba, a kor legfeljebb igen kis mértékben. Eleinte klímabeli behatásokban és evvel kapcsolatosan főleg az évszakok váltakozásában kerestem e többszínűség okát, nemkülönben az erdő fanemeinek és elegységének különféleségében. E pontokra azonban ma már nem tekinthetek, mivel 1905 április 12-én szerencsés voltam körülzárt erdőben egy fáról 3 drb kifejlett mókust lőhetni, melyek közül az egyik feketés, a másik vörösesbarna, a harmadik pedig világos okkersárga volt!*

Az i. t. olvasók tisztelettel kért hozzászólása bizonyára tisztázni fogja a kérdést: vajjon e jelenségek csupán izolált helyi, avagy individuális színváltozásoknak tekinthetők-e és mivel ugyanegy környezetben évszakokra való tekintet nélkül jelentkeznek, mennyiben egyeztethetők össze a mókusfaj alkalmazkodási tehetőségét illetőleg a színbeli mimikri törvényeivel?

* Tapasztalásom szerint az említett sárgaszínű mókusok a többenél testre nézve valamivel nagyobbak voltak. B.

